

CAPUT XXIV.

DE ADULTERIO ET STUPRO.

1. In lege Mosaica prohibentur et puniuntur hæc potissimum peccata carnis. Primò adulterium; secundò incestus, id est, congressus cum consanguinea vel affini intra gradus prohibitos; tertiò stuprum, id est, violatio virginis, maximè si per vim fiat; quartò scortatio; quintò sodomia; sextò bestialitas. De singulis dicam aliquid.

2. Primò igitur de adulterio extant tres leges: Prima moralis: «Non mœchaberis:» (Exodi xx, 14.) Secunda judicialis: «Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, morte moriantur mœchus et adultera:» (Levit. xx, 20.) Tertia partim judicialis, partim cærimonialis, quæ præscribit modum investigandi occultum adulterium, de quo suprà dictum est cap. 22 de Zelotypia.

3. De incestu extat una generalis et plures speciales. Generalis est: «Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus:» (Levit. xviii, 6.) Speciales sunt hæc: Prima: «Qui dormierit cum novæverca sua, et revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo:» (Levit. xx, 11.) Secunda: «Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur:» (ibidem vers. 12.) Tertia: «Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, vivus ardebit cum eis:» (ibidem vers. 14.) Quarta: «Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, occidentur in conspectu populi sui:» (ibidem vers. 17.) Quinta: «Qui coierit (cum materterea, vel amita sua, aut cum uxore patrui aut avunculi sui,) portabunt ambo iniuritatem suam: absque liberis morientur:» (ibidem vers. 19, 20.) Sexta: «Qui duxerit uxorem fratris sui, absque liberis erunt:» (ibidem vers. 21.)

4. De stupro duæ extant: Una: Si aliquis in civitate concubuerit cum puella virgine, quæ alteri despontata est, et illa non clamaverit, educes utrumque ad portam

civitatis illius, et lapidibus obruentur: si autem in agro id fecerit, ipse morietur solus; puella nihil patietur: præsumitur enim clamasse, sed quia sola erat, non potuit audiri et liberari: (Deut. xxii, 23.) Altera: Qui vim intulerit puellæ non despontatae, ducet illam in uxorem, nec unquam poterit eam dimittere: et insuper patri illius dabit quinquaginta siclos argenti: (Ibid. vers. 28.)

5. De scortatione similiter duæ: Una: «Non erit mætretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel:» (Deuterón. xxiii, 7.) Altera: «Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, et impleatur piaculo:» (Levit. xix, 29.)

6. De sodomia sic statutum est: «Cum masculo non commiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est:» (Levit. xviii, 22.) Et iterum: «Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur. Sit sanguis eorum super eos:» (Levit. xx, 13.) Solet hoc vocari peccatum contra naturam, de quo Apostolus: Romanor. 1, 27: «Masculi eorum, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes.»

7. De bestialitate sic: «Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia scelus est:» (Levit. xviii, 23.) Et iterum: «Qui cum jumento et pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite. Mulier, quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo:» (Levit. xx, 15.)

8. Hæc de legibus. Porrò, quæ calamitates ex supradictis peccatis in veteri Testamento securæ sint, notum est. Ego paucis insinuabo. David commisit adulterium cum Bersabee, uxore Uriæ Hethæ. Punitus est octo modis: Primò morte filii ex adulterio nati. 2. Incestu primogeniti filii sui Ammon cum Thamar. 3. Ejusdem primogeniti cæde; quia Absalon frater Thamar occidit Ammon propter incestum. 4. Rebellione Absalonis. 5. Publica violatione uxorum. 6. Bello contra se illato ab Absalone. 7. Morte Absalonis. 8. Nova seditione à Seba filio Bochri excitata: (2 Regum xii et sequentibus.)

9. Ammon filius Davidis , de quo jam dixi , oppressit Thamar sororem Absalonis : (2 Reg. xiiii , 1 .) Absalon invitavit illum ad convivium , et cum temulentus esset , curavit illum occidi : (ibidem vers. 28 .)

10. Quidam ex tribu Benjamin in Gabaa abusi sunt uxore cuiusdam Levitae peregrinantis : (Judic. xix , 25 .) Hoc facinus ulti sunt filii Israel , et communis consensu progredientes ad bellum contra benjamitas , occiderunt ex illis viginti quinque millia armatorum hominum : (Judic. xx , 46 ;) adeo ut ex toto numero benjamitarum remanserint tantum sexcenti viri : (ibidem vers. 47 .)

11. Zambari ex tribu Simeon publicè ingressus est in Iupanar ad soemianam Madianitudinem. Pœna sequitur : Quod cum vidisset Phinees , arrepto pugione , perfodit ambos simul in genitalibus . Et propter hoc factum laudatus est Phinees , tamquam vir zelosus pro honore Dei ; et loco præmii accepit à Deo promissionem sempiterni sacerdotii in sui familia : (Num. xxv , 6 .)

12. Sichem filius Hemor oppressit Dinam filiam Jacob ex Lia , sororem Simeonis et Levi : (Genes. xxxiv , 1 .) Secuta est ultio. Nam Simeon et Levi , arreptis gladiis , occiderunt non tantum Sichem et Hemor , sed omnes masculos totius civitatis ; et civitatem deprædati sunt , auferentes eorum oves , armenta , asinos , uxores , parvulos : (Ibid. vers. 4 et sequen.)

13. De sodomitis , quomodo puniti sint , narratur Genes. xix , 24 : « Dominus pluit super Sodomam et Gomorrham sulphur et ignem de cœlo , et subvertit civitates has , et omnem circa regionem , universos habitatores urbium , et cuncta terræ virentia . »

14. Hæc omnia , teste Apostolo 1 Cor. x , 11 , « Scripta sunt ad correptionem nostram , » ut caveamus ab adulteriis , et alius peccatis carnalibus , quæ jam recensita sunt ; ne similiter , ac iudei , à Deo puniamur . Potest et aliud hinc colligi , nempè , legem Mosaicam , ut alibi dixi , multo fuisse imperfectiorem , quam sit Evangelica . Illa prohibebat peccata externa , hæc etiam interna . Quo spectat illud Christi in Evangelio : « Audistis , quia dictum est antiquis : Non mœchaberis . Ego autem dico vobis , quia omnis , qui viderit mulierem ad concupiscen-

« dum eam , jam mœchatus est eam in corde suo : » (Matth. v , 27 .)

CAPUT XXV.

DE SERVIS ET ANCILLIS , DE MERCENARIIS , PEREGRINIS ET PAUPERIBUS .

1. De servis et ancillis multa statuta sunt in lege Mosaica , præsertim Exodi xi , Levit. xxv , et Deuter. xv . Compendium omnium est hoc : 1. Hebrei non poterant ex suo populo habere servum vel ancillam per modum mancipii , sed tantum ex gentibus . Itaque soli gentiles (quod etiam intelligitur de proselytis ad Judaismum conversis) poterant esse perpetui et hereditarii hebræorum servi . 2. Si aliquis hebreus fieret servus gentilium , debebat redimi ab hebræis . 3. Si fieret servus hebræorum , non tractabatur ut mancipium , sed ut mercenarius . 4. Nec serviebat perpetuo , sed ad certum tempus . 5. Si habebat uxorem hebræam , serviebat usque ad annum septimum , seu sabbaticum . Et tunc ambo liberi exibant . 6. Si autem herus ipsius , qui ipsum emerat , dedisset illi uxorem gentilem (nam hebræam dare non poterat) quæ verè esset serva seu mancipium , et ex illa haberet liberos , tunc quidem poterat liberari anno septimo , si vellet , sed relictis apud herum uxore et liberis . 7. Si tamen maluisset manere apud herum suum , et apud uxorem et liberos ; poterat quidem id facere , sed tantum usque ad annum jubilæi . Uxor tamen et liberi manebant in perpetua servitute : nisi vel redimerentur à suis gentilibus , vel certè , nisi herus excussisset illis dentem , aut oculum . Tunc enim pro compensatione illius injuriae debebat eos liberos dimittere .

2. Hic tria notanda sunt : Primo libertas hebræorum erat corporalis , et opponebatur servituti corporali . At libertas christianorum est spiritualis , et opponitur servituti spirituali . De quo loquitur Christus Joannis viii , 34 : « Omnis , qui facit peccatum , servus est peccati . » Et paulò

post: «Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.» Et Apostolus Rom. viii, 2: «Lex spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me à lege peccati et mortis;» et ad Galat. iv, 34: «Non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos donavit.»

3. Secundò sicut vetus Testamentum fuit figura novi Testamenti, ita libertas Mosaica fuit figura libertatis Evangelicæ. Et sicut Moyses eduxit hebraeos ex corporali servitute ægyptiorum; ita Christus eduxit nos ex spirituali servitute diaboli et peccati.

4. Tertiò tanta est perfectio et prærogativa libertatis Evangelicæ, ut non curet aut timeat servitutem corporalem. Unde Apostolus I Cor. vii, 20: «Unusquisque in qua vocatione (idest, vitæ conditione) vocatus est, in ea permaneat. Servus vocatus es? Non sit tibi curæ: sed et si potes fieri liber, magis utere:» scilicet servitute ob majorem humilitatem et patientiam.

DE MERCENARIIS.

5. De mercenariis sic statutum est: «Non morabitur opus mercenarii apud te usque mane:» (Levit. xix, 13.) Quod alibi sic explicatur: «Non negabis mercedem indigentis et pauperis fratris tui, sive advenæ, qui tecum moratur intra portas tuas: sed eodem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, et ex eo sustentat animam suam, ne clamet contra te ad Dominum, et reputetur tibi in peccatum:» (Deut. xxiv, 14.) Eodem sensu senior Tobias dixit juniori: «Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.»

6. Nota. Nomen mercenarii in novo Testamento sumitur dupliciter: 1. Sensu jam dicto, nempè pro famulis seu operariis, qui mercede cunducuntur ad laborandum, ut Marci i, 20: «Et reliquo patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.» Et Luc. xv, 17: «Quantum mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo?» 2. Pro Pastoribus Ecclesiæ, qui etiam accipiunt mercedem pro labore prædicandi Evan-

gelium, et Sacraenta administrandi. Hi iterum duplicates sunt. Alii boni Pastores, qui nihil aliud accipiunt, quam necessariam vitæ sustentationem; neque tam pecuniam subditorum desiderant, quam salutem. De quibus Apostolus I Tim. v, 18: «Dignus est operarius mercede sua:» et I Corinth. ix, 11: «Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus;» et infra versu 14: «Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.» Alii mali, qui magis querunt mercedem et proprium commodum, quam salutem et utilitatem ovium sibi commissarum. De quibus Christus: Joannis x, 14: «Ego sum pastor bonus: bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Mercenarius autem et qui non est pastor, cuius non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit.» Et paulò post: «Non pertinet ad eum de ovibus.» De similibus conqueritur Deus per prophetam Ezech. xxxiv: «Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges à pastoribus passuntur? Lac comedebatis, et lanis operiebamini, et quod crassum erat, occidebatis; gregem autem meum non pascebatis.» Tales non pauci hoc tempore.

DE PEREGRINIS ET PAUPERIBUS.

7. De his sanctis sunt hæc: Primo: «Cum messueris segeles terræ tuae, non tonderebis usque ad solum superficiem terræ, nec remanentes spicas colliges: neque in vinea tua racemos, et grana decidentia congregabis; sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes:» (Levit. xix, 9.) Idem facies in manipulo, quem oblitus es in agro, et in frugibus olivarum: (Deut. xxiv, 19.)

8. Secundò: «Indigens et mendicus non erit inter vos, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditur est tibi in possessionem:» (Deut. xv, 4.) Duplex potest esse sensus: Prior: Ne patiaris hebreum mendicare, sed subveni, ut benedicat tibi Deus. Posterior: Tanta erit bonorum abundantia, si legem Dei serues, ut nemo cogatur mendicare. Vide Emmanuel Sa in notationibus.

9. Tertiò: «Si unus de fratribus tuis ad pauperatatem
venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,
sed aperies eam pauperi, et dabis mutuum, quo eum
indigere perspexeris:» (vers. 7 et 8.) Hæc sententia
conformis est priori sensui præcedentis.

10. In lege Evangelica omnes debent se æstimare peregrinos, juxta illud 1 Petri 11, 11: «Charissimi, obsecro vos, tanquam advenas et peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam:» et 2 Corinthiorum v, 6: «Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.» Sicut enim judæi quadraginta annis peregrinati sunt in deserto, antequam venirent ad terram promissionis, ita nos toto tempore hujus vitæ peregrinamur in hoc mundo, antequam perveniamus ad patriam nostram cœlestem. Illorum peregrinatio fuit figura nostræ peregrinationis.

11. Paupertas, propter exemplum Christi, desiit esse ærumnosa et pudenda: Lucæ vi, 20: «Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei:» et Jacobi 11, 5: «Audite, fratres mei dilectissimi: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?» et 1 Corinth. 1, 28: «Ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus.» Et capite iv, 11: «Usque in hanc horam et esurimus et sitiimus, et nudi sumus:» et infrà: «Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi.»

CAPUT XXVI.

DE REFORMATIONE.

1. Respublica hebræorum ab initio fuit benè à Deo constituta, et optimis ac sanctissimis legibus roborata; sed quia sæpè defecit à primaeva sua perfectione, et in varios abusus degeneravit: necesse fuit sæpè illam reformare, et in pristinum statum restituere. De hac reformatione aliquid dicendum est. Fuit autem triplex reformatio: Prima circa cultum Dei: altera circa justitiam

inter hebræos servandam: tertia circa bellum. Incipiam à prima.

REFORMATIO CIRCA CULTUM DEI.

2. Igitur reformatio circa cultum Dei fuit valdè frequens, quia hebræi sæpè à cultu veri Dei ad idolatriam delapsi sunt. Primò sub Moyse, quando vitulum aureum adorarunt: (Exodi xxxii, 4.) Secundò post mortem Iosue, quando cœperunt adorare Baal et Astaroth: (Judic. ii, 11, et cap. iii, 7.) Tertiò post mortem singulorum Judicum sequentium: (Judic. ii, 19.) Et hoc duravit usque ad initium Samuelis: (1 Regum vii, 3.) Quartò tempore Salomonis, quando et ipse, et uxores illius colebant idola: (3 Regum xi, 4.)

3. Post Salomonem, facta regni divisione, cœperunt esse duo regna: alterum Juda, in quo erant duæ tribus: alterum Israel, in quo erant decem. Et quidem regnum Israel sub primo suo rege Jeroboam defecit à cultu veri Dei, et cœpit vitulos aureos adorare: (3 Reg. xii, 28:) in qua defectio permanit. At in regno Juda sæpè quidem defectio facta est, sed non duravit. Prima facta est sub Roboam: (2 Paral. xii, 4.) Secunda sub Joram: (2 Paral. xxi, 11.) Tertia sub Joas, mortuo Jojada pontifice: (Ibid. xxiv, 17.) Quarta sub Amasia: (cap. xxv, 14.) Quinta sub Achaz: (cap. xxviii, 2.) Sexta sub Manasse: (4 Regum xxi, 3.) Hæ sunt præcipuae defectiones.

4. Reformatio fuit etiam multiplex: Prima à Moyse facta per intersectionem viginti trium millium hominum, qui vitulum adoraverunt: (Exodi xxxii, 28.) Secunda à Deo per varias calamitates et oppressiones tempore Judicum: (Judic. ii, 14 et deinceps.) Tertia à Samuele per paternam monitionem: (1 Regum vii, 3.) Quarta ab Asa, qui purgavit terram à sordibus idolorum: (3 Reg. xv, 13.) Quinta à Josaphat, qui perfecit purgationem ab Asa inchoatam: (Ibid. cap. xxii, 47.) Sexta à Joas, vivente adhuc Jojada pontifice, per instaurationem templi: (2 Paralip. xxiv, 4.) Septima ab Ezechia, qui abstulit omnem idolatriam, et verum Dei cultum restituit: (4 Reg. xviii, 4, et 2 Paralip. xxix, 3.) Octava à Josia, qui iterum

abstulit omnia idola , excelsa , lucos , et instauravit templum Domini ; et fecit Phase Domino ; et adjuravit subditos , ut promitterent se legem Dei servaturos : (4 Reg . xxiii , et 2 Paralip . xxxiv et xxxv .)

5. Hæ reformationes factæ sunt in regno Juda. Porro in regno Israel bis aliquid tentatum. Primo ab Elia propheta , qui , tempore Achab et Jezabelis , reduxit populum in duas partes claudicantem ad Deum miraculo ignis de cœlo missi super sacrificium , et occidit 450 Prophetas Baal . (3 Reg . xviii , 21 .) Secundo à Jehu rege Israel , qui delevit totam familiam Achab , et interfecit omnes Prophetas et Sacerdotes Baal , et statuam Baal combus- sit igne , et aedem Baal convertit in latrinam : (4 Reg . x , 11 .) Nihilominus non restituit cultum veri Dei. Sic enim habet textus ibidem vers . 28 : « Delevit itaque Jehu Baal « de Israel : verumtamen à peccatis Jeroboam filii Nabat , « qui peccare fecit Israel , non recessit , nec dereliquit « vitulos aureos , qui erant in Bethel et in Dan . » Tametsi ergo sustulerit unam sectam idololatriæ , quæ adhærebat Baal ; non tamen sustulit , sed promovit aliam sectam idololatriæ , quæ vitulos aureos adorabat .

6. Similis vicissitudo in Ecclesia Christi hactenus ser- vata est. Multæ factæ sunt defectiones à vera fide : non quidem universales , sed particulares. Prima tempore Apostolorum per Simonem Magum , Cerinthum , Ebionem , Menandrum , Nicolaum Antiochenum. Aliæ per alios hæreticos subsequentes , ut per Saturninum , Basili- dem , Cerdonem , Valentium , Marcionem , Montanum , Novatianos , Donatistas , Manichæos , Sabellianos , Arianos , Macedonianos , Priscillianistas , Pelagianos , Nestorianos , Eutychianos , Berengarios. Novissimè per Hussitas , Lutheranos , Calvinistas , Anabaptistas .

7. Multæ etiam reformationes adhibitaे : 1. Per vigi- lantiam Apostolorum . 2. Per alios Ecclesiæ Prælatos et Doctores , inter quos excelluerunt Ireneus , Cyprianus , Athanasius , Hilarius , Optatus Milevitanus , Ambrosius , Hieronymus , Augustinus , Prosper . 3. Per Concilia ge- neralia , in quibus hæretici damnati sunt , ut Arian in Nicæno , Macedonian in Constantinopolitano , Nestoriani in Ephesino , Eutyches et Dioscorus in Chalcedonensi ,

et sic deinceps . 4. Per Synodos provinciales . 5. Per Religiosos. Nam sicut in veteri Testamento multi extraordinarii Judices à Deo excitabantur ad liberandum popu- lum à servitute et oppressione ; ita in Ecclesia Christi varii variis temporibus religiosi Ordines excitati sunt , qui populum in doctrina et moribus reformarent , hæreticos everterent , sanam fidem restituerent . 6. Per seve- ras principum et imperatorum leges et poenias in hæreticos constitutas , quales multæ sunt in codice Justiniam . 7. Per violentam hæreticorum extirpationem . 8. Per dis- putationes , scriptiones et similia certamina contra hæreticos suscepta et inita. Denique , quæ optima reformatio- di ratio est , per seriam Cleri ac Prælatorum emendatio- nem . Quæ si non adest , parum proficitur .

8. Et , ut nihil deesset ad plenam analogiam veteris ac novi Testamenti , sicut in veteri idololatræ idololatras aliquando persequebantur ; ita in novo hæretici hæreticis infesti sunt. In qua re imitantur exemplum Jehu. Nam is quidem , ut jam dixi , erat idololatra , et colebat vitu- los aureos : et tamen ex quadam zelo reformationis inter- faciebat Prophetas et cultores Baal . Sic faciunt hæretici. Non proferam vetera exempla : nova sufficient . Luthera- ni infesti sunt calvinistis. Calvinistæ seipso lacerant , perdunt , execrantur. Nam alii Arminiani sunt , alii Gom- maristæ : hi illos acerrimè persecuntur : illi vicissim hos damnant , et diris omnibus devovent. Utrobique zelus prætenditur .

REFORMATIO CIRCA JUSTITIAM INTER HEBRÆOS SERVANDAM.

9. Hujus reformationis illustre exemplum habemus in Josaphat rege Juda , qui facta prius reformatione circa cultum Dei , voluit etiam externam politiam reformatum , et pacis ac justitiae conservandæ normam præscribere. Quo pacto id præstiterit , refertur 2 Paral . xix , 4 his verbis : « Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem , rursum - que egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim ; et revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum . Constituitque Judices terræ in concitis civitatibus Iudeæ munitis per singula loca , et præcipiens

«Judicibus; Videte, ait, quid faciatis: Non enim hominis exerceatis judicium, sed Domini: et quodcumque judicaveritis, in vos redundavit. Sit timor Domini vobis-
cum, et cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniqüitas, nec personarum acceptio, nec cupidio munerum. In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, et Sacerdotes, et principes familiarum ex Israel, ut judicium et causam Domini judicarent habitatoribus ejus. Praecepitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter et corde perfecto. Omnem causam, quæ venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem et cognationem, ubicumque questio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationibus, ostendite eis, ut non peccent in Dominum, et ne veniat ira super vos et fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis. Amarias autem Sacerdos et Pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad legis officium pertinent.

40. Dixi cap. 41, quæst. 4 duplex fuisse tribunal seu judicium apud iudeos. Unum majus, quod erat in Jerusalem, ad difficultiores controversias decidendas: alterum minus, quod erat in aliis civitatibus Juda, ad communes et quotidianas causas judicandas. Utrumque progressu temporis fuerat pene collapsum. Hoc loco Josaphat utrumque restituit ac reformat. Et primo generatim monet Judices, ut cogitent se non hominis, sed Dei iuditium exercere. Et hoc sensu vocari solent dii, id est, vicarii Dei: (Exodi xxii, 8.) Deinde speciatim, ut abstineant à tribus peccatis, quæ solent esse in corruptis et perversis Judicibus: 1, ab iniqüitate: 2, à personarum acceptione: 3, ab acceptione munerum. Hujusmodi perversi Judices fuerunt filii Samuelis: 4 Regum viii, 3: «Non ambulaverunt filii illius in viis ejus: sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, et perverterunt judicium.»

REFORMATIO CIRCA BELLUM.

41. In hac reformatione duo spectanda sunt: 1. Leges belli à Deo præscriptæ, de quibus cap. 47, quæst. 2 dictum est. 2. Apparatus belli, de quo hic dicendum. Est autem duplex apparatus. Unus consistit in munitionibus, præsidiis militaribus, armatura, commeatu. Alter in ipsa exercitus dispositione, ductione et ad certamen itione. De priori agam. Est autem hæc regula servanda, quod ejusmodi apparatus non debeat fieri in ipso belli initio aut progressu, sed longe ante belli susceptionem, juxta illud Christi Lucae xiv, 31: «Qui rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis sunt.» Quod hinc dicitur de apparatu militum, debet etiam intelligi de apparatu armorum, munitionum et aliorum, quæ ad bellum necessaria sunt.

42. Ex hac parte fuit magnus defectus tempore Saulis, quando filii Israel debebant pugnare contra philistæos. 1. Quia erant tantum sexcenti israelitæ (reliqui enim præ timore erant dilapsi) contra infinitam philistæorum multitudinem. 2. Quia nullus in toto exercitu israelitarum habebat gladium aut hastam, nisi suos Saul, et filius ejus Jonathas: 1 Reg. xiii, 5: «Philisthiim congregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta millia curruum, et sex millia equitum, et reliquum vulgus sicut arena, quæ est in litore maris plurima.» Et infrà, «Quod cum vidissent viri Israel, absconderunt se in speluncis et in abditis.» Et iterum vers. 45: «Recensuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.» Et ibidem vers. 49: «Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel. Caverant enim philisthiim, ne fortè facerent hebræi gladium aut lanceam.» Et denique vers. 22: «Cum venisset dies prælii, non est inventus ensis et lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule, et Jonatha, excepto Saul et Jonatha filio ejus.»

13. Hunc defectum restauravit Azarias , seu Ozias rex Juda , qui in munitionibus , et in militibus , et in omni armorum genere , et in commeatu fecit magnum belli apparatus , ita ut omnibus vicinis hostibus esset terrori . Sic enim de eo legimus 2 Paralip . xxvi , 9 : « Edificavit Ozias turres in Jerusalem super portam anguli , et super portam vallis , et reliquas in eodem muri latere , firmavitque eas . Extruxit etiam turres in solitudine , et effodit cisternas plurimas , eò quòd haberet multa pecora , tām in campestribus , quām in eremi vastitate . Vineas quoque habuit et vinitores in montibus , et in Carmelo : erat quippe homo agriculturæ deditus . Fuit autem exercitus bellatorum ejus , qui procedebant ad prælia sub manu Jebiel scribæ , Mansiæque doctoris , et sub manu Hananiae , qui erat de ducibus regis . Omnisque numerus principum per familias virorum fortium duorum millium sexcentorum . Et sub eis universus exercitus trecentorum , et septem millium quingentorum ; qui erant apti ad bella , et pro rege contra adversarios dimicabant . Præparavit quoque eis Ozias , id est , cuncto exercitu , clypeos , et hastas , et galeas , et loricas , arcusque et fundas ad jaciendos lapides . Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas , quas in turribus collocavit , et in angulis murorum , ut mitterent sagittas et saxa grandia . Egressumque est nomen ejus procul , eò quòd auxiliaret ei Dominus , et corroborasset illum . »

14. Ex hoc Oziae exemplo discant reges , principes duo potissimum esse necessaria ad apparatus bellicum : 1. Ut sint conjuncti cum Deo . Hoc enim significatur ultimis illis verbis : Eò quòd auxiliaretur ei Dominus . 2. Ut etiam adhibeant humana præsidia , cujusmodi sunt hæc : 1. Munitiones . Edificavit Ozias turres in Jerusalem . 2. Exercitus . Universus exercitus trecentorum et septem millium quingentorum . 3. Armatura . Præparavit cuncto exercitu clypeos , et hastas , et galeas . 4. Commeatus . Eò quòd haberet multa pecora , et vineas .

FINIS.

INDEX CAPITUM

HUJUS LIBRI.

I.	De Scriptura et Traditione veteris Testamenti.	pag. 7
II.	De Fide et Symbolo.	25
III.	De Spe , promissione et oratione.	42
IV.	De Charitate et præceptis Charitatis.	54
V.	De lege Mosaica , quæ erat triplex , moralis , cærimonialis et judicialis.	62
VI.	De Synagoga veteris Testamenti.	80
VII.	De ministris Synagogæ ordinariis , qui erant Levitæ , Sacerdotes et Pontifex.	89
VIII.	De ministris Synagogæ extraordinariis , qui erant Prophetæ.	128
IX.	De Religiosis Synagogæ , qui erant Nazaræi et Rechabitæ.	154
X.	De sectariis , qui erant Pharisei , Saducæi , Esseni.	157
XI.	De Judice controversiarum , qui erat Pontifex.	171
XII.	De instrumentis divini cultus , qui erant Tabernaculum , Templum , Arca fœderis , Propitiatorium , Candelabrum cum lucernis , Mensa panum propositionis , Altare thymiamatis , Altare holocausti , vasa sacra , Synagoga et Cathedræ.	186
XIII.	De ipso divino cultu : ac primò de Sacrificiis Mosaicis , quæ erant multiplicita.	205
XIV.	De Sacramentis , quæ erant Circumcisio , Agnus Paschaloris , Purifications et Expiations.	224
XV.	De observantiis legalibus , quibus iudei discernebantur à gentilibus : Cujusmodi erant :	239
1.	Discretio ciborum mundorum ab immundis.	